

HESO - Regióny

Hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení v regiónoch SR

Apríl-September 2006

Schválený prístup „cukru a biča“ na problémovom sídlisku Lunik IX v Košiciach bol v období apríl až september 2006 najvyššie oceneným opatrením v rámci projektu hodnotenia samosprávnych opatrení, ktorý pravidelne organizuje ekonomický inštitút INEKO. Viac ako dve desiatky hodnotiteľov vysoko ocenilo komplexnosť v júni schváleného projektu, ktorý zosúladzuje miestne a národné programy, pričom sa opiera o kombináciu pozitívnych (pomoc s legalizáciou ubytovania, ponuka zamestnania, príspevok pre deti či ponuka presťahovania do lepších lokalít), a negatívnych motivácií (vyradenie z aktívnych prác, umiestnenie detí v domove). Pre väčšinu komisie je ponuka práce, dôraz na školskú dochádzku, a motivačný rámec kľúčom k zlepšeniu sociálnej situácie Rómov. Vysoko pozitívne hodnoteným opatrením sa stala aj **inštalácia elektronickej tabule informujúcej o aktuálnom stave ovzdušia v Prievidzi**. Začiatkom júna 2006 bola na fasáde budovy Mestského úradu v Prievidzi umiestnená elektronická informačná tabuľa, poskytujúca základné údaje o stave znečistenia ovzdušia. Tieto údaje sú merané v monitorovacej stanici, ktorá sa nachádza v blízkosti centra mesta a je priamo napojená na elektronickú tabuľu. Komisia vysoko ocenila opatrenie mesta v prospech informovanosti občanov o stave životného prostredia, obzvlášť v meste, v ktorého okolí je viacero veľkých priemyselných znečisťovateľov.

Poradie opatrení od najlepšie k najhoršie hodnoteným:

(pozitívne opatrenia majú plusový rating, negatívne mínusový)

HESO-Regióny	Rating
apríl-september 2006	[300, -300]
1. Schválený prístup „cukru a biča“ na problémovom sídlisku Lunik IX v Košiciach	188
2. Inštalácia elektronickej tabule informujúcej o aktuálnom stave ovzdušia v Prievidzi	129
3. Monitorovanie bezdomovcov v Poprade	127
4. Preventívne vyšetrenia zdravotného stavu na mestskom úrade v Banskej Bystrici	102
5. Prešov ušetril adresnosťou zliav v doprave pre invalidov	100
6. Online infosystém o hrobových miestach a zaplatení poplatkov v cintorínoch v Prešove	95
7. Zníženie poplatkov za hroby v Bratislave na polovicu dotáciou na historické cintoríny	45
8. Nový mechanizmus rozdeľovania dotácií cirkvám v Snine	23
9. Boj s verejnou prostitúciou v Bratislave-Petržalke formou zákazu	13

Tretím najhodnotnejším opatrením posledného polroka sa stalo **monitorovanie bezdomovcov v Poprade**. Od konca augusta komunálni pracovníci mesta navštevovali miesta, kde sa bezdomovci zdržiavajú, pomáhali im vybaviť si doklady či štátne dávky, informovali ich o možnostiach prechodného pobytu v mestskom Zariadení sociálnych služieb, o možnostiach privyrobiť si. Komisia vyzdvihla aktívny a preventívny prístup mesta. Bezdomovci sú pre spoločnosť nákladná skupina, a ich zaradenie do pomocných programov je preto aktivita s vysokou návratnosťou. Viacerí členovia komisie radia samospráve koordinovať prácu s mimovládnyimi organizáciami, ktoré sa v meste zaoberajú problematikou bezdomovcov.

Najmenej prínosným opatrením sa stal návrh **boja s verejnou prostitúciou v Bratislave-Petržalke formou zákazu**. Podľa návrhu by bolo zakázané na verejnosti poskytovať sexuálne služby, zakázaná by bola aj reklama na akékoľvek erotické služby. Zákaz by sa týkal aj obnažovania ľudského tela s výnimkou prípadov ako sú dojčenie či kúpanie. Komisia hodnotiteľov celkovo považuje opatrenie za málo účinné. Nanajvýš presunie problém do inej mestskej časti. Podľa viacerých hodnotiteľov je načas systematickejší prístup zo strany štátu aj samospráv, vrátane vytvorenia mestom vyčlenených zón pre sexuálne služby s možnosťou kontroly peňažných tokov a zdravotnej situácie.

Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy **INEKO** prináša výsledky projektu HESO-Regióny s podporou **Nadácie SPP** štvrťročne (posledný polrok bol výnimkou). V rámci projektu sa pravidelne vyjadrujú ekonomickí analytici, podnikatelia, primátori a starostovia, zástupcovia akademickej obce, stavovských a mimovládnych organizácií (zoznam v prílohe) k navrhovaným a realizovaným opatreniam samosprávnych inštitúcií na úrovni obcí, miest i krajov. Projekt tak prináša názor odbornej verejnosti na dôležité lokálne opatrenia ekonomicko-sociálneho charakteru ovplyvňujúce kvalitu života občanov.

Kompletné doterajšie výsledky s hodnoteniami možno nájsť na stránke http://www.ineko.sk/static/heso_regiony/

1. Schválený prístup „cukru a biča“ na problémovom sídlisku Lunik IX v Košiciach

charakteristika opatrenia: V júni schválila mestská rada v Košiciach koncepciu prístupu k riešeniu dlho známych problémov v lokalitách so sociálne ohrozenými obyvateľmi, teda hlavne na prevažne rómskom sídlisku Lunik IX. Neplatenie za nájomné chce mesto riešiť na jednej strane pomocou mesta – zlegalizovaním nájomných zmlúv so splátkovým kalendárom, a tak umožnením, aby dotknuté rodiny mohli od štátu žiadať aktivačné príspevky na bývanie. Mesto chce tiež použiť celoplošne systém osobitného príjemcu, teda čerpať dávky v hmotnej núdzi za rodiny a tie vyplácať rodinám už bez čiastky za bývanie. Jedenásť miliónov chce mesto investovať do projektu zamestnávania Rómov v pomocných prácach v ich bydlisku, pričom by sa ich práca počítala do splácania ich dlhov na nájomnom. Aktívnych občanov chce mesto odmeňovať aj príspevkami pre ich deti či možnosť presťahovania sa do lepších častí mesta, naopak neaktívnym obyvateľom s dlhmi hrozí mesto od vyradenia z aktivačných prác až po vystaňovanie na ulicu a odobratím detí na výchovu do mestského detského domova. Koncepcia si kladie za cieľ aj strojnásobenie počtu komunitných pracovníkov (z 5 na 15), ktorí by sociálne odkázaným pomáhali orientovať sa v podmienkach a pravidlách mesta a štátu, ale aj organizovali kurzy vedenia domácností.

komentár : Hodnotitelia ocenili komplexnosť projektu, ktorý zosúladí miestne a národné programy, pričom sa opiera aj o pozitívnu, aj o negatívnu motiváciu. Pre väčšinu komisie je ponuka práce, dôraz na školskú dochádzku, a dôraz na motiváciu kľúčom k zlepšeniu sociálnej situácie Rómov. Keďže ide o beh na dlhé trate, hodnotitelia radi do projektu zabudovať jasný systém hodnotenia úspechu či neúspechu opatrení, aby bolo možné koncepciu pružne dopĺňať. Silvia Kapášová, hlavná analytička Slovenskej ratingovej agentúry pripomína, že nejde len o problém rómskej menšiny, ale celej skupiny sociálne slabších občanov. Podľa nej by k riešeniu mal finančne prispieť aj štát.

2. Inštalácia elektronickej tabule informujúcej o aktuálnom stave ovzdušia v Prievdzi

charakteristika opatrenia: Začiatkom júna 2006 bola na fasáde budovy Mestského úradu v Prievdzi umiestnená elektronická informačná tabuľa, poskytujúca základné údaje o stave znečistenia ovzdušia: koncentrácie oxidu siričitého, oxidu dusíka i prachových častíc nachádzajúcich sa v ovzduší. Tieto údaje sú merané v monitorovacej stanici, ktorá sa nachádza v blízkosti centra mesta a je priamo napojená na elektronickú tabuľu. Doplnujúcimi údajmi na tabuli sú teplota ovzdušia či jeho vlhkosť. Tabuľa bola nainštalovaná na základe iniciatívy občanov, ktorí vnímajú životné prostredie a stav ovzdušia v Prievdzi vzhľadom na blízkosť priemyselných konglomerátov (Novácke chemické závody, Hornonitrianske bane Prievdza), ako jedno z najzaťaženejších v rámci Slovenska. Tabuľa bola zakúpená zo zdrojov dopravcu SAD Prievdza, firmy, ktorá je tiež jedným z miestnych znečisťovateľov ovzdušia

komentár: Komisia vysoko ocenila opatrenie mesta v prospech informovanosti občanov o stave životného prostredia. Eugen Jurzyca, riaditeľ INEKO, poznamenáva, že ide o trend stále

dôležitejšieho informovania o kvalite tzv. verejných statkov. Popri životnom prostredí by sa mali samosprávy či mimovládne organizácie zamerať na poskytovanie informácií o kvalite zdravotníctva, školstva či súdnictva. Viacerí hodnotitelia odporúčajú, aby namerané hodnoty na tabuli boli vždy konfrontované s dlhodobým priemerom či maximálnymi prípustnými hodnotami pre čo najvyššiu užitočnosť informácie pre občanov.

3. Monitorovanie bezdomovcov v Poprade

charakteristika opatrenia: Od konca augusta v Poprade zaviedli systém monitorovania bezdomovcov v meste. Komunálni pracovníci navštevujú miesta, kde sa bezdomovci zdržiavajú, pomáhajú im vybaviť si doklady či štátne dávky, informujú ich o možnostiach prechodného pobytu v mestskom Zariadení sociálnych služieb, o možnostiach privyrobiť si, napríklad predajom časopisu Nota Bene. Ide o pokus znížiť počet bezdomovcov na minimum pred nadchádzajúcou zimou

komentár: Komisia vyzdvihla aktívny a preventívny prístup mesta. Bezdomovci sú pre spoločnosť nákladná skupina, a ich zaradenie do pomocných programov je preto aktivita s vysokou návratnosťou. Viacerí členovia komisie radia samospráve koordinovať prácu s mimovládnymi organizáciami, ktoré sa v meste zaoberajú problematikou bezdomovcov.

4. Preventívne vyšetrenia zdravotného stavu na mestskom úrade v Banskej Bystrici

charakteristika opatrenia: V lete zaviedli na mestskom úrade v Banskej Bystrici službu bezplatných preventívnych vyšetrení dva krát do mesiaca v dopoludňajších hodinách v pondelok. Účelom služby je znížiť riziko vzniku srdcovo-cievnych chorôb priblížením ponuky prevencie k občanom. Vyšetrenia napríklad obsahujú testy na hladinu cholesterolu, glukózy, meranie krvného tlaku i množstva tuku v tele. Ponúkané sú aj odporúčania pre zdravý životný štýl. Poradenstvo je zabezpečené odborníkmi z úradu verejného zdravotníctva.

komentár: Väčšina hodnotiteľov víta opatrenie k zvýšeniu povedomia o zdravotnej prevencii, ktoré je poskytované na mieste s vysokou frekvenciou pohybu ľudí. Známe je totiž zanedbávanie prevencie napriek voľnému prístupu k nej v zdravotníckych zariadeniach. Na druhej strane viacerí členovia komisie namietajú, že takáto akcia by mala byť len dočasná, keďže mestský úrad môže sotva mať vyhovujúce priestory. Navyše poisťovne či štát majú práve hlavné kompetencie v otázkach podpory prevencie u občanov.

5. Prešov ušetril adresnosťou zliav v doprave pre invalidov

charakteristika opatrenia: Po protestoch po zrušení zliav pre zdravotne postihnutých v mestskej hromadnej doprave v Prešove mesto obnovilo od prvého júla dotácie, no so zvýšenou adresnosťou. Nárok na zľavy už nemali automaticky držiteľia preukazov ZŤP či ZŤP-S, keďže mesto pochybovalo o ich nezneužívaní (v Prešove je 5500 držiteľov, v okrese skoro 11 tisíc). Preto dostali možnosť bezplatných jász MHD len tí držiteľia – obyvatelia Prešova, ktorí zároveň nepoberajú kompenzačné príspevky na dopravu či kúpu motorového vozidla. Nesmú

tiež poberať príjem vyšší ako je dvojnásobok životného minima. Po dvoch mesiacoch fungovania dotácií sa k zľavám prihlásilo len necelých 900 občanov, z celkového počtu 5500 držiteľov preukazov ZŤP. Vedenie mesta si vysvetľuje nízky dopyt po zľavách ako úspech prijatého systému zliav, ktorý zaviedol adresnosť a poriadok.

komentár: Podľa hodnotiteľov mesto zaviedlo pozitívne opatrenie, ktoré zameriava pomoc samosprávy tým, ktorí ju potrebujú, a šetrí peniaze pre iné verejné ciele. Nedostatočná adresnosť býva často problém nielen na úrovni samospráv, ale aj štátu. Prínosom by mohlo byť aj zverejnenie poberateľov zliav, podotkol Eugen Jurzyca, riaditeľ INEKO. Na druhej strane niektorí členovia komisie upozornili, že aj adresnosť má svoje hranice. Je nutné dbať na to, aby administratívne náklady na kontrolu neprevýšili prínosnosť adresnosti, a tiež aby mali postihnutí relatívne ľahkú možnosť preukázať svoj status, pretože pri príliš prísnych podmienkach môžu byť z pomoci vyčlenení. Za zamyslenie tiež stojí, či nie je lepšie poskytovať dotáciu postihnutým a nie zľavu, ktorá skresľuje skutočnú cenu za službu, pripomína jeden z hodnotiteľov.

6. Online infosystém o hrobových miestach a zaplacení poplatkov v cintorínoch v Prešove

charakteristika opatrenia: Od júna obsahuje stránky Technických služieb mesta Prešov online infosystém o hrobových miestach a zaplacení poplatkov v cintorínoch v Prešove. Systém umožňuje zistiť, kde sa hrob dotčného nachádza po zadaní priezviska a roku úmrtia, ale aj zistiť meno pochovaného podľa miesta (sekcia, rad, čísla hrobu). Databáza tiež ponúka informáciu, dokedy je hrobové miesto zaplatené.
(Pozri <http://www2.tsmg.sk/cio.php>)

komentár: Komisia expertov víta toto opatrenie smerujúce k vyššej transparentnosti. Tá pomáha občanom-platičom či návštevníkom cintorína, a zároveň tlačí na neplatičov vďaka zverejneniu mien hrobov s dĺžkou platby. Využitie internetu na zverejnenie databázy je vysoko efektívny spôsob, najmä do budúcnosti.

7. Zníženie poplatkov za hroby v Bratislave na polovicu dotáciou na historické cintoríny

charakteristika opatrenia: Mestskí poslanci v Bratislave znížili ročné poplatky za hroby z 613Sk na 312Sk. Zvyšné náklady (28 mil.Sk) budú pokrývať svojej príspevkovej organizácii Marianum, ktorá sa v Bratislave o hroby stará, cez dotáciu z mestského rozpočtu. K zníženiu došlo po sťažnostiach občanov na vysoké poplatky ale aj vysvetlením, že teraz poplatky budú pokrývať len náklady na údržbu tzv. živých hrobov, kým tzv. historické cintoríny budú udržiavané cez dotáciu. Marianum spravuje 21 cintorínov a krematórium, z toho tri sú cintoríny historické.

komentár: Väčšina komisie súhlasí s oddelením platieb za historické a „živé“ cintoríny. Historické cintoríny majú znaky kultúrnych pamiatok, ktoré by mali byť platené všetkými daňovými poplatníkmi. Na druhej strane mnohí hodnotitelia kritizujú neprehľadnosť cien. Môže odčlenenie troch historických z 21 všetkých cintorínov spôsobiť pokles ceny na polovicu? Je súčasná cena reálna, alebo tentokrát podhodnotená s budúcou potrebou dodatočných dotácií? Dušan Sloboda, analytik Konzervatívneho inštitútu M.R.Štefánika poznamenal: „Systémovým riešením by bolo zrušiť monopol mestskej príspevkovej organizácie

Marianum na území mesta, pričom umožnením konkurencie by skôr či neskôr došlo k nastaveniu reálnych trhových cien.“

8. Nový mechanizmus rozdeľovania dotácií cirkvám v Snine

charakteristika opatrenia: Po neustálych diskusiách, ako pridelovať dotácie cirkvám v Snine, schválili poslanci zastupiteľstva v apríli nový systém. Na rozdiel od poskytovania dotácií na konkrétne aktivity farností budú dotácie rozdelené najmä podľa počtu veriacich. Zo zvyšku dostanú farnosti rovnakým dielom. Systém poslanci schválili predbežne na jeden rok. V Snine sa k cirkvám hlási 90% obyvateľov, konkrétne 57% k rímskokatolíckemu vyznaniu, 20% ku gréckokatolíckej, a 13% k pravoslávnej viere.

komentár: Komisia bola v názore na toto opatrenie rozdelená. Jedna časť považuje posun k dotáciám na hlavu za nesystémový, pretože cirkvi takto financuje štát, a mestá by sa mali sústrediť len na dotovanie verejnoprospešných aktivít, ktoré cirkvi v danom mieste poskytujú. Bohumil Olach, šéfredaktor Obecných novín, tvrdí: „Mesto totiž nemá čo dotovať cirkevné inštitúcie ako také, ale iba tú ich činnosť a aktivity, ktoré prispievajú k lepšiemu životu v meste, k výchove mládeže a pod. Dotáciu má dostať tá cirkev, ktorá vyvíja prospešnú činnosť a organizuje na to akcie, krúžky a pod.“ Martin Šuster, ekonóm z Národnej Banky Slovenska dodáva, že pri dotovaní aktivít by si mesto malo vytýčiť ciele, ktoré by potom mali možnosť napĺňať akékoľvek organizácie či firmy, nielen cirkvi.

Na druhej strane ak už mesto cirkvi podporuje, viacerí hodnotitelia vyzdvihli jasnosť kritéria počtu veriacich. Ján Životský, starosta Sokolníc v Českej republike, navrhuje ku kritériám pridať aj počet cirkevných stavieb, o ktoré sa musia farnosti starať.

9. Boj s verejnou prostitúciou v Bratislave-Petržalke formou zákazu

charakteristika opatrenia: Mestský úrad v Petržalke navrhol v septembri všeobecne záväzné opatrenie o priestupkoch proti verejnému poriadku, ktoré sa snaží bojovať proti prostitúcii na verejných priestranstvách. Podľa návrhu by bolo zakázané na verejnosti poskytovať sexuálne služby, zakázaná by bola aj reklama na akékoľvek erotické služby. Zákaz by sa týkal aj obnažovania ľudského tela s výnimkou prípadov ako sú dojčenie či kúpanie. Za porušenie by mohla polícia vyberať pokuty do tisíc korún. Dôvodom tohto návrhu bola snaha obmedziť zneužívanie žien, nepodporovať organizovaný zločin, zabrániť šíreniu infekčných chorôb a ochrana výchovy maloletých. Podobné opatrenia sú v Bratislave v platnosti v dvoch mestských častiach, s nejasnými výsledkami. Návrh VZN miestni poslanci neprijali a predbežne diskusiu odložili, hlavne kvôli možnému konfliktu nariadenia so štátnou legislatívou.

komentár: Komisia celkovo považuje opatrenia za málo účinné. Nanajvýš presunú problém do inej mestskej časti. Podľa viacerých hodnotiteľov je načas systémovejší prístup. Výstižne ho zhrnul Martin Šuster, ekonóm Národnej Banky Slovenska: „Mesto by sa malo skôr snažiť prostitúciu dostať pod kontrolu (verejné domy na mieste, ktoré vyberie mesto) ako ju vyničiť. Zabezpečilo by si tak aj určité daňové príjmy, podstatne lepšie by mohlo brániť zneužívaniu žien (tu sa situácia podľa mňa ešte zhorší, ak zákaz vytlačí prostitúciu do ilegality) a šíreniu pohlavných chorôb.“

Vyhodnotenie opatrení za obdobie október-december 2006 bude publikované na konci januára 2007. **Návrhy opatrení môžu ich autori či oponenti** (starostovia, poslanci, mimovládne organizácie apod.) **ale aj občania zasíelať** priamo koordinátorovi projektu.

Kontakt:

INEKO, Milan Kisztner, tel. 02/ 5341 8739 alebo 5341 1020, kisztner@ineko.sk

Komisia hodnotiteľov v tomto štvrtroku:

Antonín Eliáš, šéfredaktor časopisu OBEC a finance, Praha, Česká republika

Juraj Fekete, riaditeľ, **Peter Dóka**, Regionálne poradenské a informačné centrum, Dunajská Streda

Juraj Gallo, ekonóm, Mestský úrad, Žiar nad Hronom

Michal Horváth, ekonóm, University of St.Andrews, Škótsko

Andrej Juris, riaditeľ pre regulačnú a trhovú stratégiu, Západoslovenská energetika, Bratislava

Eugen Jurzyca, riaditeľ, inštitút INEKO, Bratislava

Silvia Kapášová, hlavná analytička, Slovenská ratingová agentúra, Bratislava

Vojtech Koleják, riaditeľ, Nemocnica s poliklinikou, Trstená

Juraj Mesík, Nadácia Ekopolis, Banská Bystrica (momentálne Svetová Banka, USA)

Juraj Nemec, profesor, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Bohumil Olach, šéfredaktor, Obecné noviny, Bratislava

Peter Pažitný, ekonóm, Stredoeurópsky inštitút pre zdravotnú politiku, Bratislava

Ján Podmanický, primátor, Partizánske

Vladimír Pirošík, právnik a občiansky aktivista, Banská Bystrica

Ivan Rončák, politológ, Banská Bystrica

Rastislav Ručinský, ekonóm, Ekonomická univerzita, Košice

Marek Rybář, politológ, Filozofická fakulta UK, Bratislava

Dušan Sloboda, analytik, Konzervatívny inštitút M.R.Štefánika, Bratislava

Martin Šuster, ekonóm, Národná Banka Slovenska, Bratislava

Ľubica Trubíniová, aktivistka, Bratislavské ochranárske regionálne združenie, Bratislava

Ľuboš Vagač, riaditeľ, Centrum pre hospodársky rozvoj, Bratislava

Eduard Vokál, primátor, Lipany

Jiří Životský, starosta, Sokolnice, Česká republika

Členovia komisie nepoberajú za svoju činnosť žiadnu odmenu – touto formou venujú svoj čas a energiu bezplatne zlepšovaniu kvality práce samospráv. Ak do prípravy či oponentúry hodnotenia určitého opatrenia bol priamo zainteresovaný aj člen komisie, jeho či jej hlas sa do výsledku daného opatrenia nezapočítaval.